



Moederloze opfok

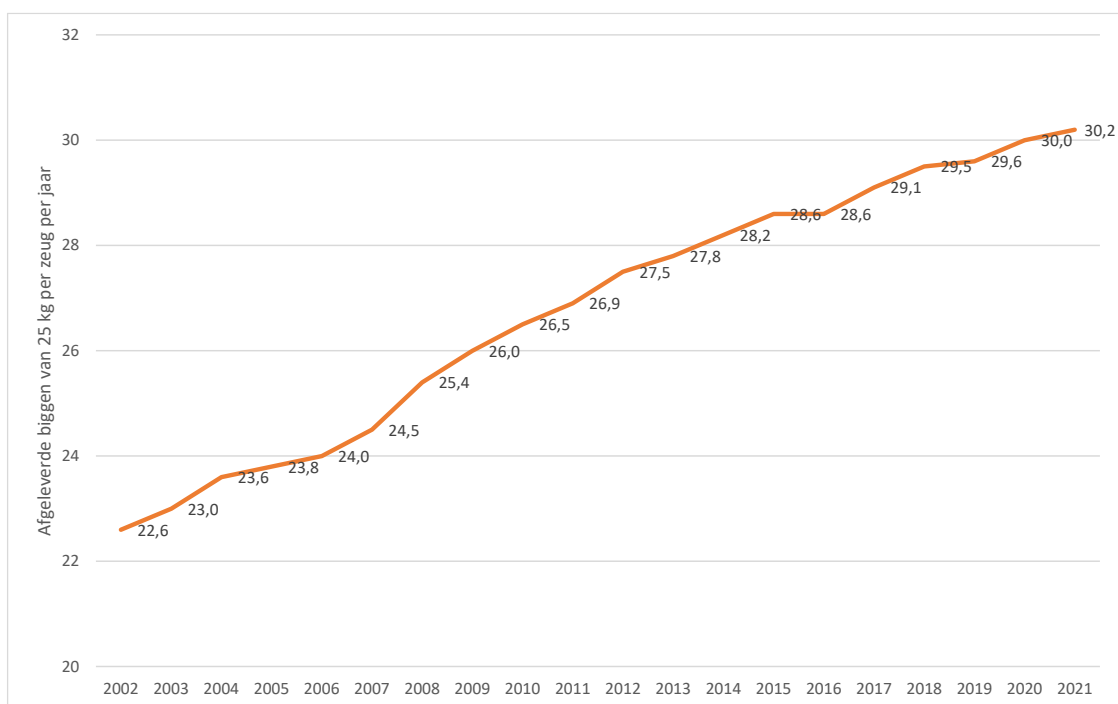
**Weesbiggen: het illegaal onthouden van
moederzorg**

Oktober 2022

Steeds meer biggen

De varkensindustrie is gericht op een zo hoog mogelijke ‘biggenproductie’ per zeug. Dit is terug te zien in het aantal biggen dat een zeug per jaar grootbrengt. Waar het wilde zwijn – de voorouder van de moderne zeug – van nature zes biggen per jaar krijgt,¹ brengt de moderne industrie-zeug jaarlijks meer dan dertig biggen groot (Fig. 1). Vooral de laatste twintig jaar is de productie sterk gestegen.

Gemiddelde biggenproductie per zeug



Figuur 1. Gemiddeld aantal biggen per zeug dat de leeftijd bereikt waarop zij worden gespeend.
Bron: KWIN Wageningen University & Research

Het aantal biggen per worp is regelmatig groter dan het aantal spenen van de zeug. Ook is de hoeveelheid melk die een zeug kan produceren niet altijd voldoende voor het grote aantal biggen. Om die reden worden vaak de zwakkere biggen bijgevoerd of er worden in de eerste dagen na de geboorte enkele biggen weggehaald bij de moederzeug. Die biggen worden bij andere zeugen gelegd die minder biggen hebben; zogeheten pleegzeugen. De derde toegepaste methode is dat de biggen met andere ‘overtollige’ biggen in een hok of bak met melkmachine of drinkcups worden gelegd, zonder moederzeug; de zogeheten moederloze opfok.

Er gaan zelfs stemmen op om biggen (in de toekomst) standaard bij de moederzeug weg te halen en aan een melkmachine te leggen. Op die manier wordt een tijdrovende zoogperiode vermeden en kunnen de ‘dure’ zeugen sneller weer drachtig worden gemaakt om nog meer biggen te produceren. Zo prijst een leverancier van hokken voor moederloze opfok zijn product aan als “*simply an alternative to having expensive nursing sows.*”² Ook de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) benoemt moederloze opfok in haar meest recente rapport over welzijn

¹ https://www.researchgate.net/publication/230248822_Litter_size_and_latitude_in_a_large_mammal

² <https://www.feedworks.com.au/product/birthright-deck/>

van varkens als het voorbeeld van een ontwikkeling in de varkenshouderij die sterk kan groeien.³



Figuur 2. Beelden uit de video van een leverancier van een 'gele zeug': een plastic bak die boven de kraamhokken kan worden gehangen voor de moederloze opfok van biggen.⁴

Het probleem van de overtollige biggen is bewust door de sector gecreëerd en gaat ten koste van het welzijn van de varkens. Voor een structurele oplossing van dit probleem, zal de oorzaak aangepakt moeten worden: de hoge biggenproductie per zeug.

Een lagere biggenproductie heeft als bijkomend voordeel dat ook de biggensterfte zal dalen. Deze is de laatste decennia flink gestegen tot ruim boven de 10 procent. *“Belangrijke factor is een laag geboortegewicht als gevolg van een stijging van het aantal biggen per zeug,”* gaf Minister Schouten daarover in 2020 aan.⁵

³ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7421> “The husbandry systems considered to be the most relevant, or with potential to be developed (e.g. piglets in artificial rearing systems) were assessed in terms of welfare consequences...”

⁴ https://www.youtube.com/watch?v=7Z_9k6Pd6gQ&t=140s

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/10/23/kamerbrief-dierenwelzijn-landbouwhuisdieren>

Welzijnsproblemen moederloze opfok

Biggen blijven van nature acht tot zeventien weken bij hun moeder.⁶ Maar in de intensieve varkenshouderij is het gebruikelijk om de biggen en zeugen al op een vroege leeftijd van drie tot vier weken te scheiden. Het Besluit houders van dieren verplicht deze minimale zoogperiode en in de Nota van toelichting wordt het belang van goede moederzorg voor het dierenwelzijn bevestigd:

“Het scheiden van jongen van hun ouders is een belangrijke en ingrijpende gebeurtenis in het leven van dieren [...] Dit vormt een aantasting van de intrinsieke waarde van het dier, omdat het natuurlijke gedrag wordt beperkt en kan om die reden ernstige welzijnsgevolgen hebben voor de nakomelingen en de ouderdieren.”⁷

Uit wetenschappelijk onderzoek door het Louis Bolk Instituut blijkt dat het scheiden van biggen van hun moeder op deze wettelijke minimumleeftijd al leidt tot ernstige gezondheidsproblemen, welzijnsproblemen en gedragsproblemen.⁸ Op korte termijn leidt het vroege scheiden tot een verstoorde groei, aantasting van de weerstand en diarree, omdat het maag-darmkanaal nog niet ver genoeg is ontwikkeld. Op de langere termijn vertonen deze biggen angstiger, agressiever en passiever gedrag. Ze vertonen ook vaker gestoord gedrag ('belly nosing') en staartbijten.

Uit diverse wetenschappelijke onderzoeken blijkt dat de effecten op de gezondheid en het welzijn van de biggen extremer zijn wanneer zij nóg eerder dan de wettelijke termijn van drie tot vier weken worden weggehaald bij hun moeder. Zo blijkt uit onderzoek dat zich specifiek richt op de verschillen tussen biggen die binnen enkele dagen bij hun moeder worden weggehaald en in gangbare moederloze hokken worden gestopt versus biggen die vier weken bij hun moeder blijven, dat de biggen die zonder moeder opgroeien al binnen enkele dagen ernstig verstoord gedrag vertonen.⁹ Zij zijn agressiever naar hun hokgenoten en hun rustgedrag is verstoord. Ook vertonen zij minder speelgedrag en zijn zij minder onderzoekend. In ander wetenschappelijk onderzoek wordt geconcludeerd dat de moederloze biggen een lagere emotionele status hebben en dat deze biggen slechter af zijn qua groei, welzijn en gedrag.¹⁰ De welzijnsaantasting bij biggen die in de moederloze opfokhokken opgroeien is dus nóg groter dan bij biggen die na vier weken worden 'gespeend'.

De Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) concludeert in een recente publicatie¹¹: *“De zeer relevante gevolgen voor het welzijn van biggen in kunstmatige houderijsystemen zijn beperking van de bewegingsvrijheid, groepsstress, separatiestress, onvermogen tot exploratief of foerageergedrag, onvermogen tot zuigen en aanhoudende honger. [...]de welzijnsgevolgen in verband met de speenleeftijd nemen exponentieel toe naarmate de speenleeftijd afneemt en zijn bijzonder uitgesproken bij speenleeftijden lager dan 21 dagen en met kunstmatige opfoksystemen.”*

EFSA adviseert daarom: *“Kunstmatige opfok mag alleen worden gebruikt als laatste redmiddel en niet als routinematige managementpraktijk. Andere maatregelen moeten prioriteit krijgen, zoals selectie tegen extreme vruchtbaarheid om de kans op de geboorte van overtollige biggen te verkleinen.”*

⁶ <https://files.wakkerdier.nl/app/uploads/2017/10/18160247/De-moederloze-veestapel.pdf>

⁷ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2014-210.html>

⁸ <https://www.wakkerdier.nl/persberichten/de-moederloze-veestapel/>

⁹ <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0168159115000271>

¹⁰ <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0168159118303812>

¹¹ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7421>

Welzijnsexpert Spoolder, tevens als expert betrokken bij het EFSA-rapport, stelt over de speenleeftijd: *“Wel is erg duidelijk dat jonger dan 21 dagen slecht is voor het dierenwelzijn. De nadelige effecten voor de gezondheid en ook staartbijten nemen dan dramatisch toe.”*¹²

Ook de minister van landbouw gaf onlangs nog aan: *“EFSA adviseert het kunstmatig grootbrengen van biggen (moederloze opfok) alleen toe te passen als laatste redmiddel en niet als een gangbare management maatregel. Het nemen van andere maatregelen verdient de voorkeur zoals selectie van zeugen die minder biggen voortbrengen of het gebruik van pleegzeugen. Ik kan mij hier in vinden. ... De afgelopen jaren is mede door inzet van fokkerij het aantal biggen per zeug toegenomen. Er zijn geen gegevens bekend op hoeveel zeugenbedrijven moederloze opfok voorkomt.”*¹³

¹² <https://www.varkens.nl/nieuws/2022/09/29/wur-onderzoeker-hans-spoolder-welzijnswetgeving-varkens-kan-beter>

¹³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/09/30/tweede-deel-beantwoording-schriftelijk-overleg-19-september-tbv-landbouw-en-visserijraad-26-september>

Wetgeving en handhavingsverzoek

Wetgeving

In het Besluit houders van dieren,¹⁴ artikel 1.20, is bepaald dat biggen recht hebben op vier weken moederzorg, tenzij aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. In dat geval mag de periode worden ingekort tot drie weken. Hiervan mag alleen worden afgeweken *“indien de houder aannemelijk kan maken dat het scheiden van een dier van het ouderdier noodzakelijk is met het oog op de gezondheid en het welzijn van het dier of het ouderdier”* (lid 6). Van een dergelijke noodzaak is bij moederloze opfok geen sprake, omdat hier bewust is gefokt op grote tomen biggen. Dit probleem is dus door de varkenssector zelf gecreëerd en dient te worden opgelost door voor een ander ras of voor andere fokeigenschappen te kiezen, zoals voedselautoriteit EFSA aangeeft. Sommige zeugenhouders kiezen ervoor de overtallige biggen in het hok bij de moederzeug bij te voeren of leggen ze bij een pleegzeug.

In de Nota van toelichting op dit wettelijke besluit, wordt nog eens benadrukt dat het recht op moederzorg van drie of vier weken al een compromis is voor wat betreft dierenwelzijn: *“Ten algemene wordt onderstreept dat de leeftijden genoemd in het onderhavige besluit geen «optimale» leeftijden zijn. Het besluit bevat de minimale regels teneinde een langdurig verstoord welzijn bij het jong en de ouderdieren te voorkomen. [...] Met het opnemen van de leeftijden in dit besluit wordt dus slechts beoogd excessen te voorkomen”*

Handhavingsverzoek

In december 2021 diende Wakker Dier een handhavingsverzoek in tegen diverse varkenshouderijen die fokken op grote aantallen biggen per zeug en daarbij routinematig moederloze opfok toepassen. Wakker Dier vroeg handhavend op te treden tegen de moederloze opfok en tegen de krappe hokken waarin de moederloze biggen leefden. Afgelopen juli besloot de NVWA om op te treden tegen de varkensbedrijven. Voor de te krappe hokken kregen de betreffende bedrijven een waarschuwing en voor de moederloze opfok werd een last onder dwangsom opgelegd.

Daarbij tekende de NVWA echter aan: *“Door de grotere biggen te scheiden in plaats van de kleinere biggen handelt het bedrijf niet overeenkomstig artikel 1.20, lid 6, van het Besluit houders van dieren, aangezien dit artikel bepaalt dat enkel biggen eerder dan 21 dagen mag scheiden als dit noodzakelijk is met het oog op de diergezondheid of dierenwelzijn van de big die gescheiden wordt (of in het belang van het ouderdier).”*

Volgens de NVWA is dus geen sprake van een wetsovertreding indien de bedrijven voortaan de kleinere (zwakste) biggen al op jongere leeftijd in de moederloze opfok leggen, omdat het voor hen – gezien hun achtergebleven gewicht – noodzakelijk zou kunnen zijn om weggehaald te worden bij de moederzeug. Maar zoals hierboven al aangegeven zijn er andere oplossingen en is dus geen sprake van de in de wet vereiste noodzaak om de biggen bij hun moeder weg te halen.

Wakker Dier heeft bezwaar aangetekend tegen het besluit van de NVWA. In november wordt het definitieve besluit van de NVWA verwacht. Wakker Dier zal naar de rechter stappen als de NVWA bij haar standpunt blijft dat moederloze opfok routinematig ingezet kan worden voor (kleinere) overtallige biggen bij bedrijven die fokken op extreem veel biggen.

¹⁴ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2014-210.html>